

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

LĒTĪŽAS UPES IZTEKAS UN "PAREIZĀ" NOSAUKUMA MEKLĒJUMOS

Latvijas Universitātes 74. zinātniskā konference
Zemes un vides zinātņu nozares sekcija, starpnozaru apakšsekcija „Ģeomātika”
2016. gada 5. februāris

Otīlija Kovalevska

LĢIA Ģeodēzijas un Kartogrāfijas departaments
otilija.kovalevska@lgia.gov.lv

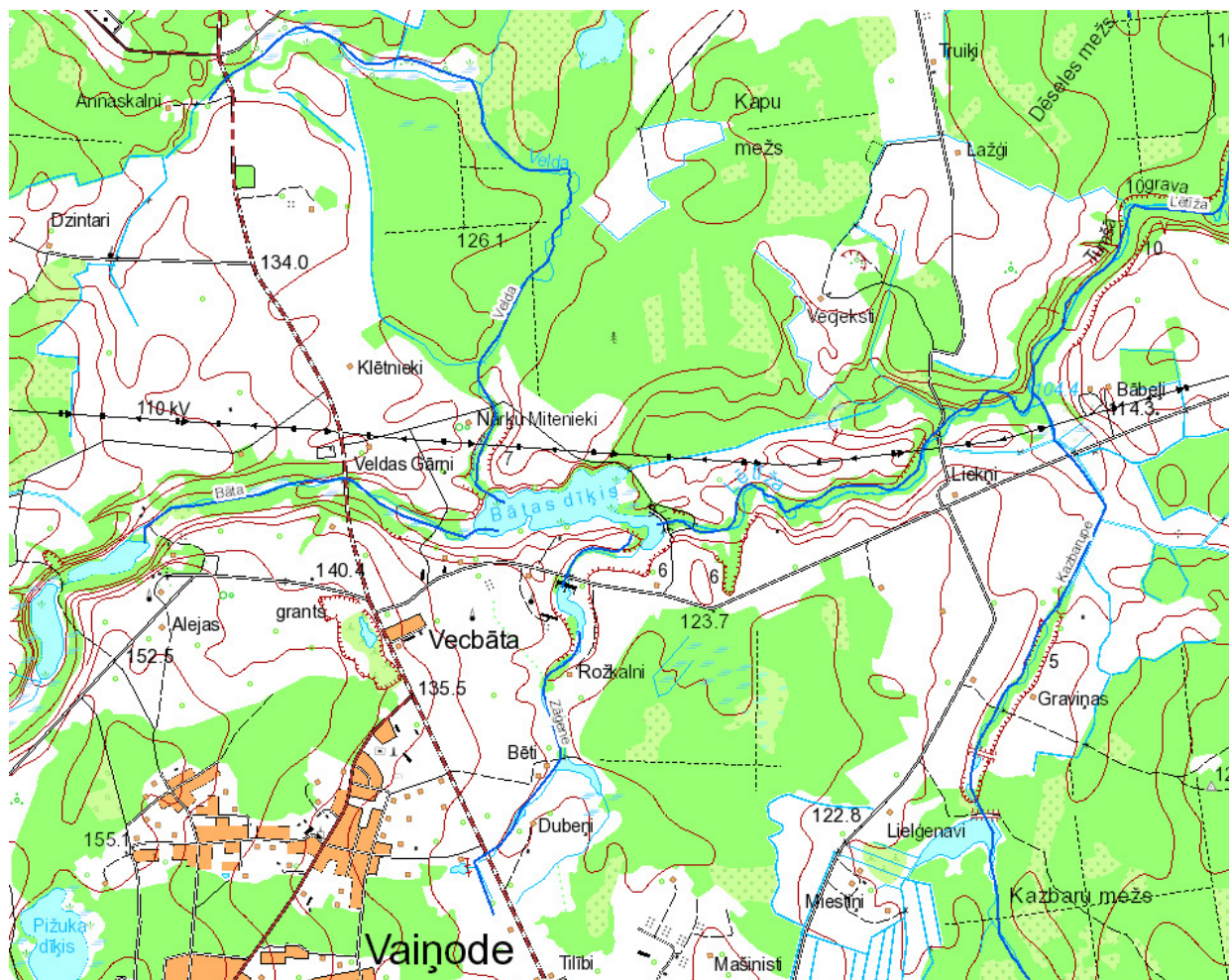

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

❖ Kur sākas *Lētīža*?

❖ *Lētīža, Leitīža, Lētiža, Leitiža, Lētīže... vai varbūt Lēntiņa?*

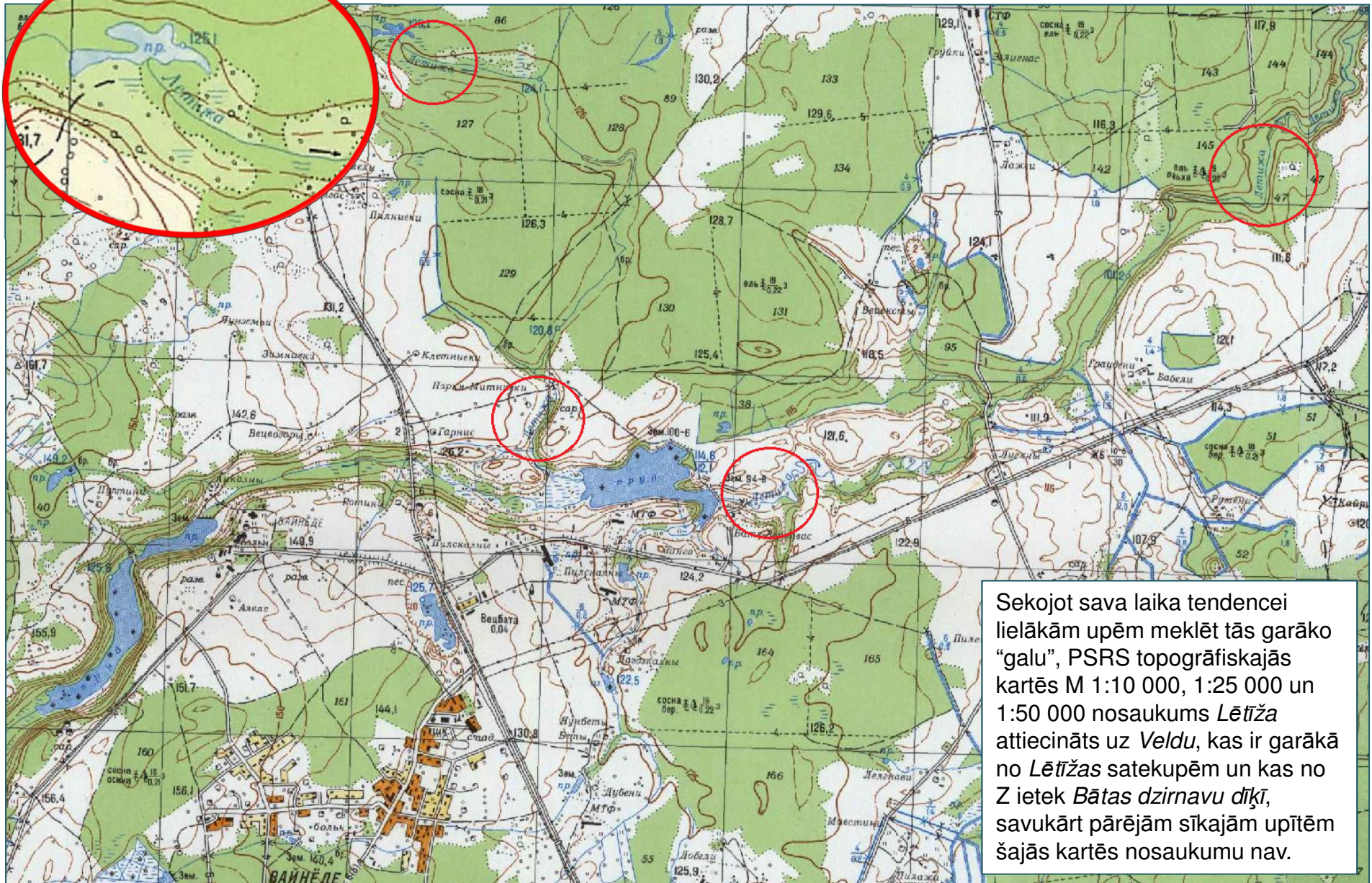

Upju tīkls *Lētīžas* augštecē pēc LĢIA datiem, 2016.

Lētīža, Leitiža, Letiža — Ventas kreisā pieteka Kuldīgas un Liepājas rajonā, Saldus raj. robežupe. **Gar. 32 km**, bas. 127 km², kritums 100 m. Δ bas. upes atūdeņo Rietumkursas augstienes Embūtes pauguraines A nogāzi. Δ sākas Vainodes apkaimē, tek gk. D—Z virzienā. Baseinā mežu puduri mijas ar klajiem līdzenumiem. Augštecē Liepājas rajonā Δ uzņem nelielu ezeru noteci. Vidustecē ieleja plaša, dziļa, krasti stāvi, daudz asu līkumu. Kuldīgas raj. Nīkrāces pag. pie Δ ir aizs. ģeoloģisks obj. *Lētīžas brūnoglū atsegumi*. Δ ir viena no straujākajām Ljas upēm, taču kopējais kritums sadalās diezgan nevienmērīgi. Augštecē rel. kritums 2,7 m/km, dažos posmos 0,5–1 m/km, vietām 3–4 m/km, bet pašā lejtecē, Δ ieplūstot Ventā, — 7 m/km. Δ ir 11 pietekas, to kopgar. 45 km. Liel. pietekas: lb. — Baltupe (7 km); kr. — Kazbaru grāvis, Velda (7 km), Bakūze (5 km). Δ šķērso Ezeres—Grobiņas un Nīgrandes—Skrundas ceļš. *A.Pastors*

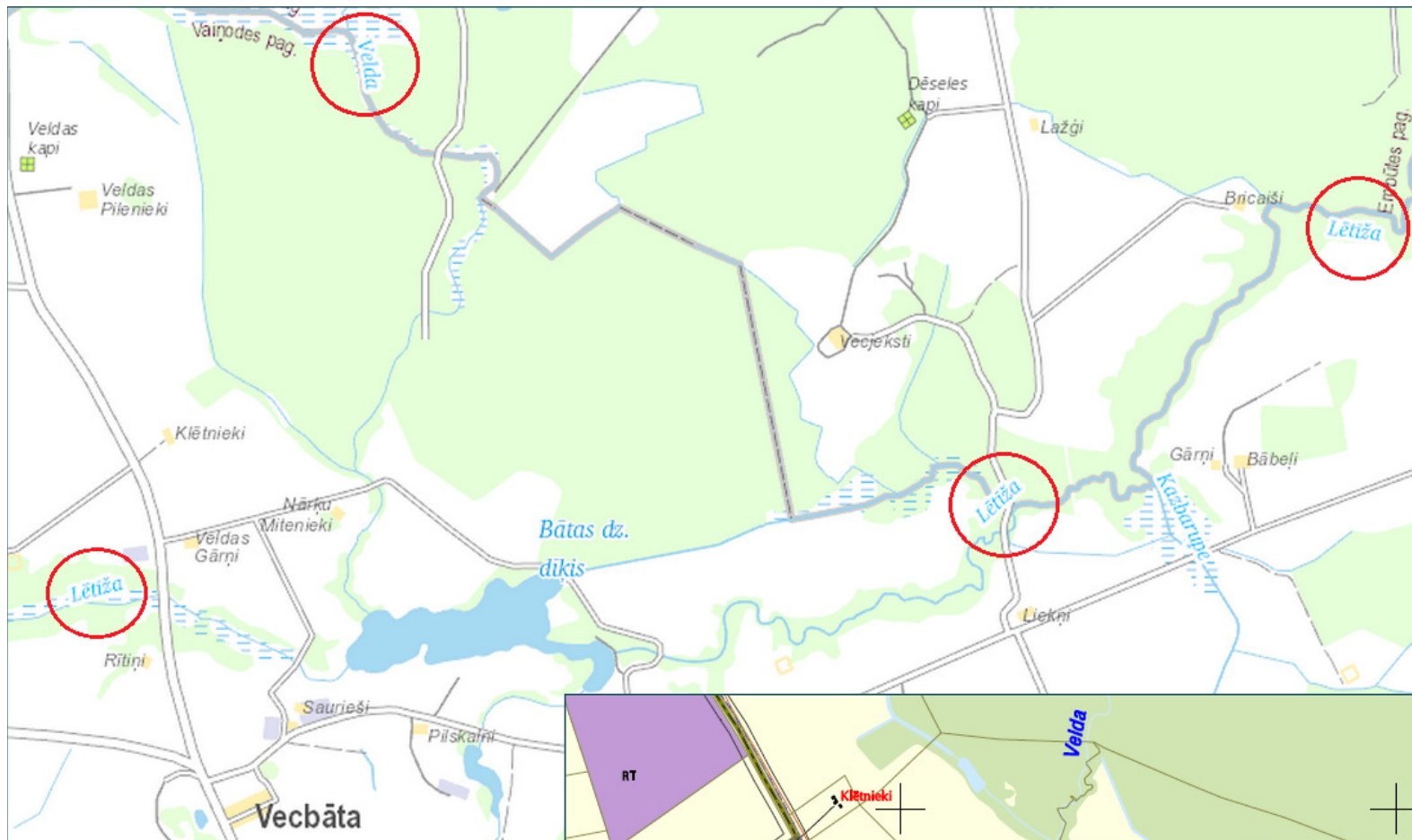
Latvijas daba, III (1995), 111. lpp.

I. KUR SĀKAS LĒTĪŽA?

Sekojoт sava laika tendencei lielākām upēm meklēt tās garāko “galu”, PSRS topogrāfiskajās kartēs M 1:10 000, 1:25 000 un 1:50 000 nosaukums *Lētīža* attiecināts uz *Veldu*, kas ir garākā no *Lētīžas* satekupēm un kas no *Z* ietek *Bātas dzirnavu dīķī*, savukārt pārējām sīkajām upītēm šajās kartēs nosaukumu nav.

Lētīžas augštece PSRS topogrāfiskajā kartē M 1:25 000 un 1:10 000

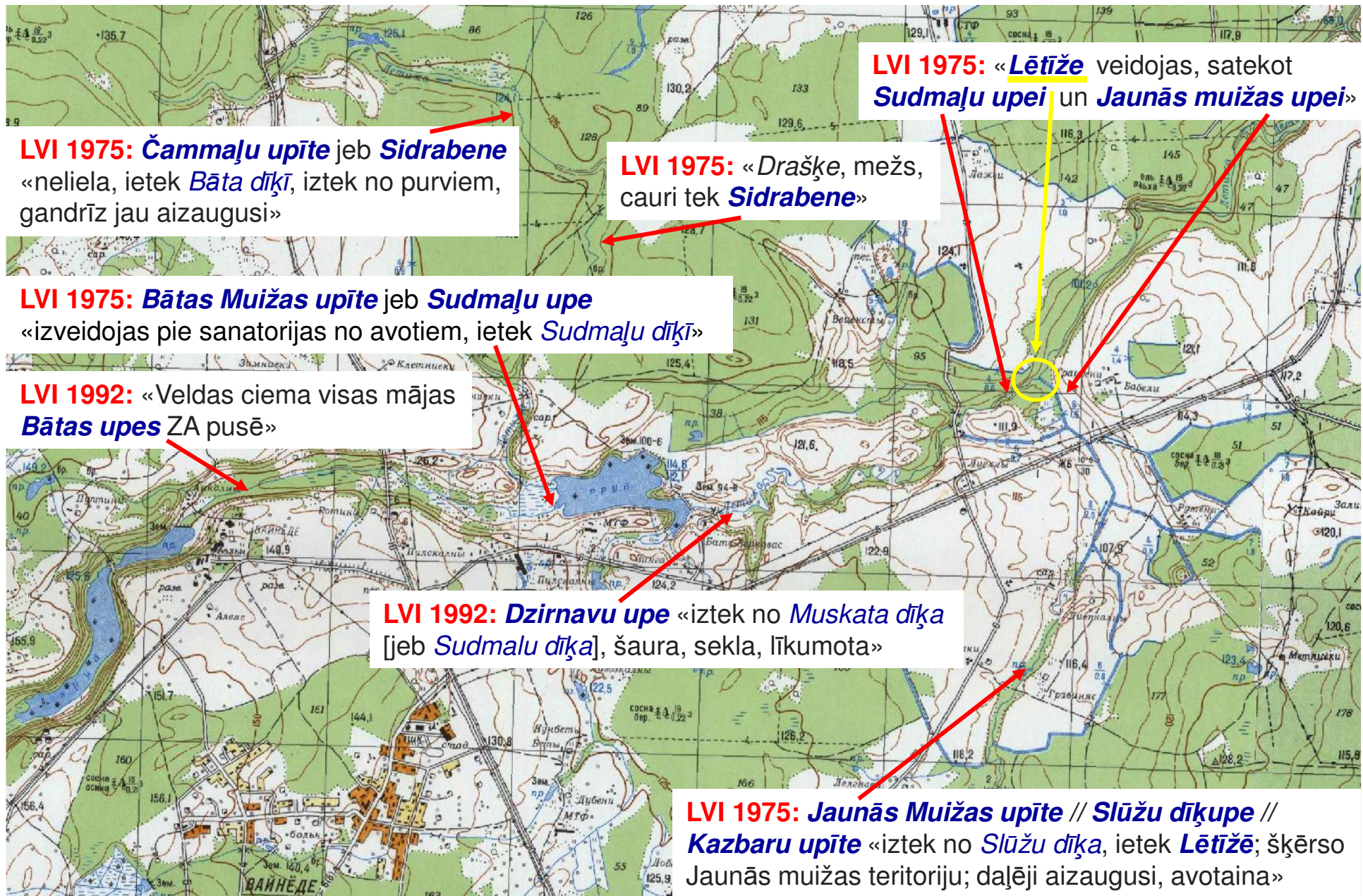
Lētīzas augštece
SIA "Jānasēta"
Karšu pārlūkā
(2015)..

..un Vainodes
novada teritorijas
plānā 2013–2024

Dažos jaunākos avotos
par **Lētīžu** saukta upīte, kas
vizuāli kartē izskatās kā
Lētīzas upes līnijas
turpinājums *Bātas gravā*,
augšpus *Bātas dzirnavu diķa*.

Lētīžas augšteces hidronīmi LU Latviešu Valodas institūta Vietvārdu kartotēkā (1975. un 1992. gada vākums)

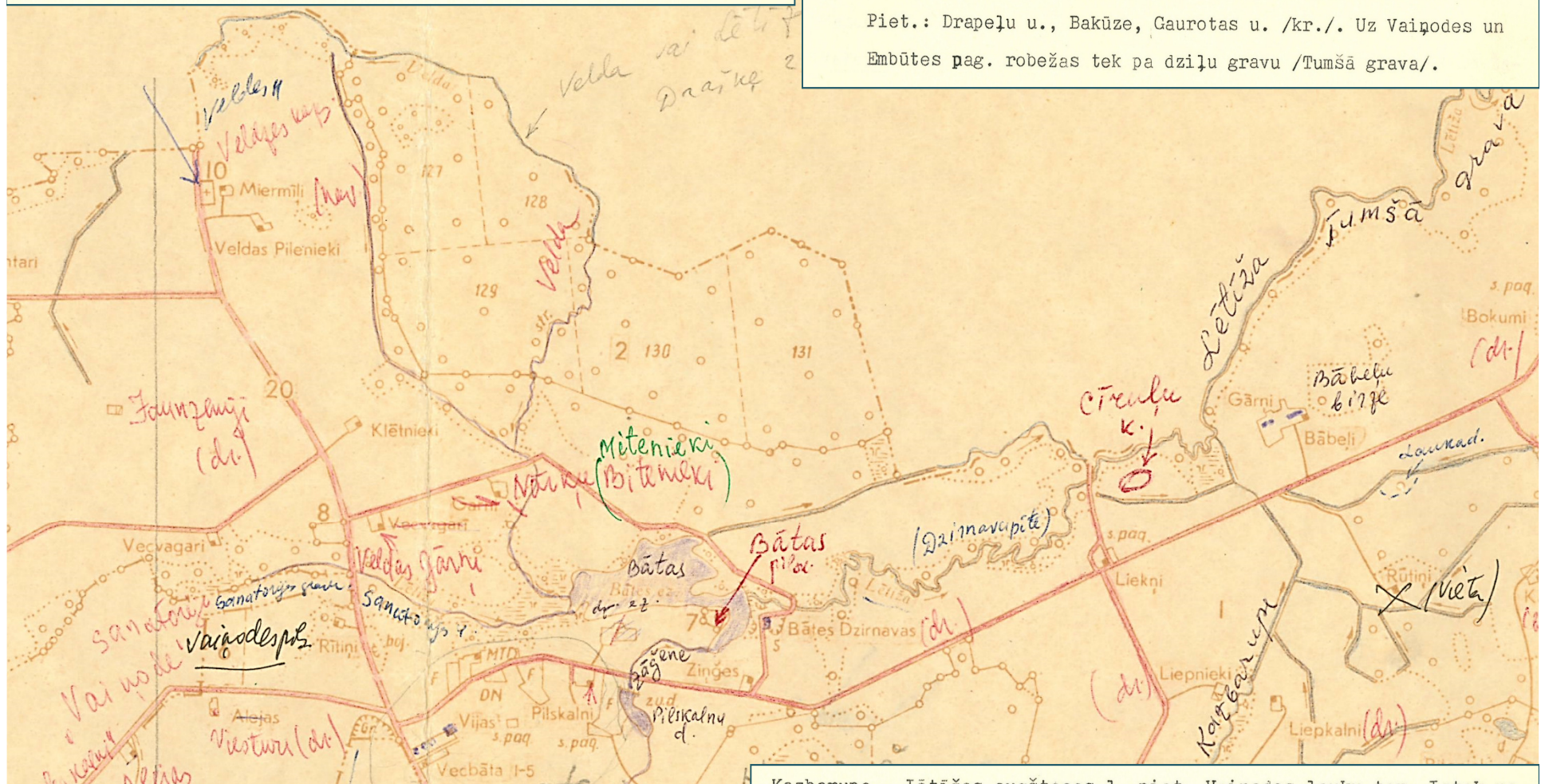

Lētižas augštece Rutas Avotiņas pētījumos (20. gs. 80.-90. gadi)

Avotiņa R., 1992. No Ēnavas līdz Paurupei. Rīga: LU (nepublicēts)

Velda /Vēlda/, Drašķe, Sanatorijas upe - Lētižas kr. piet. vai /pēc citiem avotiem/ tās augštece, Vaiņodes pag. 7 km gara.

Lētiža, Leitiža, Leitīža, Letiža, Lēntiņa - Ventas kr. piet. Liepājas /Vaiņodes pag., Embūtes pag./, Kuldīgas, Saldus raj. Par izteku domas dalās:¹⁾ par sākumu var uzskatīt upīti Z no Veldas /sauc par Drašķi vai Čammaļupi./, kura no kr. krasta ietek Veldā jeb Bātē, un²⁾ par Lētižas sākumu var pieņemt Kazbaru u. uz D no Kazbaru stacijas. Kartēs sastop abus variantus. Piet.: Drapeļu u., Bakūze, Gaurotas u. /kr./. Uz Vaiņodes un Embūtes pag. robežas tek pa dziļu gravu /Tumsā grava/.

**Rutas Avotiņas piezīmes Vaiņodes pagasta kartē
1996. gada ekspedīcijas laikā**

Kazbarupe - Lētižas augšteces l. piet. Vaiņodes lauku ter. Iztek no Kalšu p. Reizēm uzskata par Lētižas augšteci.

Jura Plāķa vietvārdu vākums 20. gs. 30. gados (Plāķis 1936)

Nosaukums **Lētīža** minēts tikai Embūtes un Nīgrandes pagastā, kas ir krietni lejpus **Bātas dzirnavu dīķa**:

Embūtes pagasts (savien.) — eṃbūtnieki.

31

12. **upes**: mustupe, šķīeņa upe [bak.]; lētīža, sudmaļupe [dēs.]; kuī-
upe [eṃb.].
13. **straūti**: avūota strauts, sudmaļupe [bāk.]; krūogupīte, upīte [dēs.];
avūota str., būomaišu vaļks [vīb.]; [biķu upīte], [kazas upīte],
[zagļu strautiņš], [zirgu urdziņa].

Nīgraņdes pagasts (savien.) — nīgraņdnieki.

48

10. **upes**: lētīžu upe [mēldz.]; lūošupe [dziņ., nīgr.]; vēnta [aļš., gr.,
nīgr.]; [ģirupe, miestu upīte].
11. **straūti**: spiņņupele [dziņ., nīgr.]; baļtupele, vistupe [mēldz.];
dūmiķu upele, ģirupe, mēdupele, nīgraņdes sudmaļupe [nīgr.].

Vaiņodes un Bātas pagastā minētas daudzas citas sīkas upītes, starp kurām **Lētīžas** nav, toties ir **Veldas upe**.

Vaiņūodes pagasts (savien.) — vaiņūodnieki.

62

13. **upes**: kaūliņu upe [ēlk. z.]; laņķenes upe, [smaižu upe] [vaiņ.];
vēldas upe.
14. **straūti**: gaŗais vaļks, žērupīte [vaiņ.], vēldas straūts.
15. **peļķes**: dakšenes peļķe, kaļšu p., [kražu p.] [vaiņ.].
16. **grāvji**: peļķes grāvis, pūodu gr. [vaiņ.].
17. **ezēri**: [bez dibens], kaļšu ezērs [vaiņ.].
18. **dīķi**: laņķenes sudmalu dīķis, [mūku d.], vaiņūodes d. [vaiņ.].
19. **avūoti**: laņķenes avūots [vaiņ.].

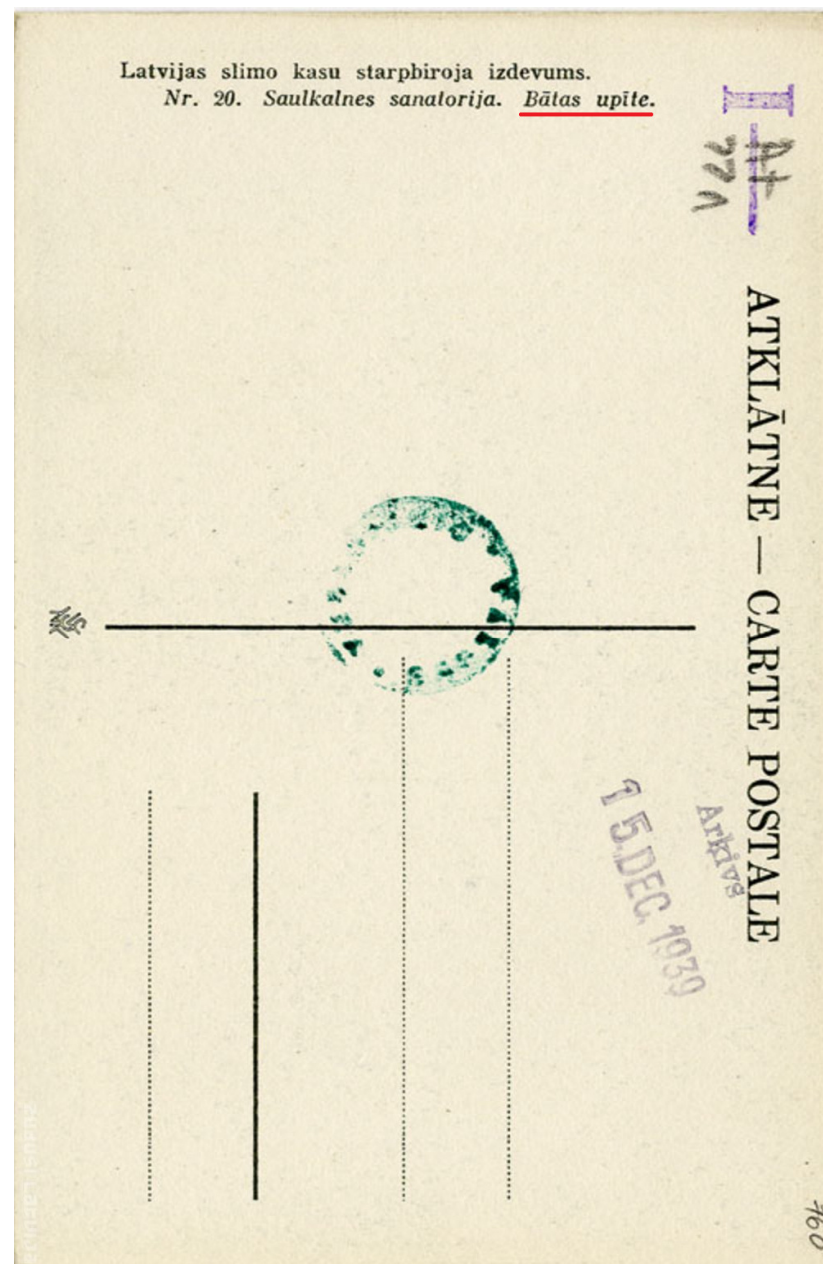
21

falleij, žalne, karlling, lafaļ, lester, firšč, lahje, leepit, lehje, maksche, matros, muhreneel, pentze, putning, reddiis, rekfring, remšč, ruth, strechneel, šafe, schwager, wannag, wetzgaļ, žierull.

β) sekoši māju vārdi: [garaušča], šchambe [tag. žambs], [tščampa, tščiņmas].

Bātes pagasts (jeb nūovads) — bātenieki.

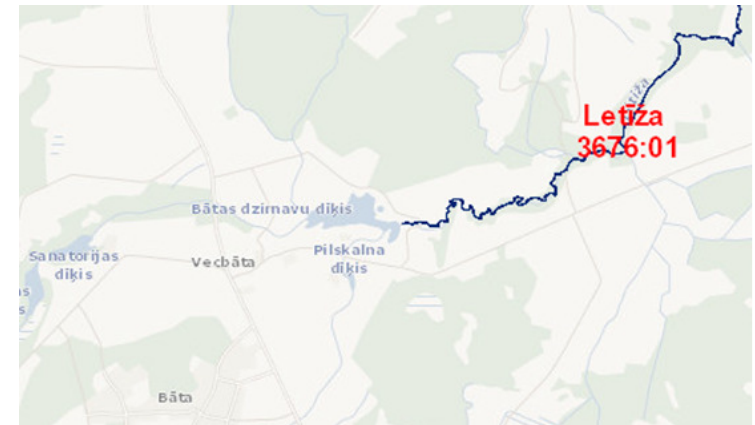
1. **mājas**: a) gulbenieki: bražis, brīdis, bučķis, gārnis, iņnis, iškads, kārzuons, krīeviņš, paūlis, pērkuons, preikšis, pūoļu mežsārga māja, risis, salmiņš, saūnafts, silis, šulmis, ūšts; b) paūlenieki: bīerafts, būrvis, celmenieks, gārnis, gūobzemis, iņnis, kaļķis, kuņkulis, lazdiņš, ludiķis, maņģalis, mažis, filišķis, vēška; c) peļķenieki: bābelis, bēti, braslis, briskads, būokums, du-bēni, dūobelis, gārnis, ģenaūs, jaūnzemis, jūmacis jeb ziņģis, kaīris, kazbars, kārzuons, krazišķis, lētīžnieks, mežaīņi, puļķis, pupķin kaļns, raūva, saūkafts, silu būda, simaitišķis, treimanis, tuski, ūbelis jeb nabaga būda, upenieks, vītiņš; d) silenieki: bērzīņš, degšņu mājas, iņnis, iņtenbērgis, kaļķis, kapenieks, krūza, ruzeļks, saūkafts, silenieka mežsārgs, upenieks.
2. **muižas**: aūgusta muiža, bātes m., gulbēnas m., jaūnā m., mā-citāja m., vēcbāte, vēcā mežkuņga m.
3. **baznīcas**: bātes baznīca, gulbēnas baptistu b.
4. **bātes vasarnīcas**.
5. **skūolas**: bātes skūola.
6. **krūogi**: bātes baznīcas krūogs, dakšiņu kr., gulbēnas kr., kraģu jeb kradžu jeb kražu kr., lācēnu kr.
7. **sudmalas**: bātes sudm., zāģu sudm.
8. **ceplī**: bātes stieģeļu ceplis.
9. **grāvas**: bātes muižas grāva, bezdubēņa gr., mācītāja gr., upe-nieka gr., zāģenes gr.
10. **upes**: lūose, slūžu dīķupe, upenieku upe, zvērupe.
11. **vaļki**: piņķūoļu vaļks.
12. **grāvji**: zagļu grāvis.
13. **ezēri**: bātes sudmalu ezērs.
14. **dīķi**: bezdubenis, braģa laņķas dīķis, brūžu d., ķibužu d., līniņa d., lutura d., pasijas d., pižuku d., slūžu d.
15. **avūoti**: strazdišķes avūots.
16. **peļķes, purvi**: kraģu jeb kradžu jeb kražu peļķe, mežaīņi p.
17. **plāvas**: buņdulene, cērpes, dakšene, dārģe, gaŗā plāva, gaŗais dārzs, jaņķene, jurišķe, kraūzupišķe jeb kraūstupišķe, kūovārnis,

Bātas upīte 20. gs. 30. gadu pastkartē. Attēls no zudusilatvija.lv (2015)

No līdzšinējiem pētījumiem izriet, ka par **Lētīžas sākumu** visdrīzāk būtu uzskatāma **izteka no Bātas dzirnavu dīķa** (kā tas jau tiek rādīts Meliorācijas digitālajā kadastrā).

Savukārt **Velda**, **Bāta** un **Zāģene** ir **Lētīžas** satekupes, bet **Kazbarupe** – labā krasta pieteka.

Lētīžas izteka Meliorācijas digitālajā kadastrā
(melioracija.lv, 2016)

Velda (nos. varianti: Čammaļu upīte, Čammaļupe, Draške, Sidrabene)

Bāta (nos. varianti: Bāte, Bātas Muižas upīte, Sanatorijas upe, Sudmaļu upe)

Lētīža (posma nos. varianti: Dzirnavupīte, Sudmaļu upe)

Lētīža (nos. varianti: Leitiža, Leitiža, Letiža, Lētiža, Lētiže, Lētiņa)

Kazbarupe (nos. varianti: Jaunās Muižas upīte, Kazbaru grāvis, Kazbaru upīte, Slūžu dīkupe)

Hidronīmi Lētīžas iztekas rajonā pēc LĢIA datiem (2015)

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

II. LĒTĪŽA, LEITĪŽA, LĒTĪŽE, LETIŽA, LEITIŽA... VAI VARBŪT LĒNTIŅA?

Diskusijas, diskusijas...

PA «DADŽA» MATERIĀLU PĒDĀM

1987.02.15 Dadzis

«JAUNA UPE KURZEMĒ parādījusies, pateicoties Saldus Ceļu remonta un būvniecības 21. pārvaldes ierēdniecībai,» tā pagājušā gada 22. numurā rakstīja K. Vecais. Ar šīs pārvaldes darbinieku gādību Kurzemes **Lētīža bija pārdēvēta par Letišu**. Saldus rajona Tautas deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs S. Upenieks mums raksta, ka pagājušā gada 30. decembrī šī kļūda esot izlabota.»

1987.05.15 Dadzis

ŽURNĀLA "DADZIS" GALVENAJAM REDAKTORAM. Jūsu vadītā žurnāla «Dadzis» 1986. gada 22. numurā tika kritizēti Saldus 21. ceļu remonta un būvniecības pārvaldes «ierēdņi» par **pieļauto kļūdu Lētīžas upes nosaukumā**. Pirmo informāciju par šī nosaukumu saņēmām no Liepājas rajona laikraksta «Leņina Ceļš». Tā kā šīs **upes nosaukuma plāksnīte** Ezeres-Grobiņas ceļa malā stāvēja ne jau pirmo gadu (kur to uzstādīja iepriekšējos gados strādājošie 21. CRBP «ierēdņi»), tad, neievākuši papildu informāciju, mēs nebūt nesteidzāmies to nomainīt. Atradās vairāki upes nosaukumi. Diemžēl šī nosaukuma noteikšanā mums sāka palīdzēt tikai pēc publikācijas žurnālā «Dadzis». Domāju, ka, izlasot klāt pievienotos vēstulju norakstus, Jums būs skaidra šī nosaukuma noteikšanas gaita. Vēlētos tikai piebilst – **uzskatu, ka vispareizākais būtu J. Endzelīna dotais upes nosaukums «Leitīža»** (sk. Endzelīns 1925, 159 – O.K.). Man, protams, nav zināms mūsdienu viedoklis – kāpēc **oficiālos izdevumos («Latvijas PSR Mazajā enciklopēdijā» u. c.) dots nosaukums «Lētīža»**. Cik var spriest no Liepājas rajona laikraksta «Leņina Ceļš» darbinieka atbildes – arī viņš labprātāk pieņemtu par pareizāku J. Endzelīna minēto upes nosaukumu. Tā vai citādi, bet es uzskatīju, ka ar 21. CRBP veikto kļūdas labojumu un Saldus rajona IK sniegto atbildi šīs upes nosaukuma meklējumi ir pabeigti. Tomēr 1987. gada žurnāla «Zvaigzne» 5. numurā ir ievietots ļoti aktuāls un labs raksts «Sīrotāji pie **Letižas** upītes». (..) Vai nu resoru barjeras dēļ (cits žurnāls taču), vai 21. CRBP kādreiz pieļautās kļūdas dēļ – ievietots upītes nosaukums, kurš nav minēts (..) oficiālos izdevumos. Pēc ilgākā laika periodā veiktajiem pētījumiem sāpīgi redzēt, ka joprojām daudziem, t. sk. preses darbiniekiem, nav skaidrības, kā sauc mazo upīti **Lētīžu** – Ventas kreisā krasta pieteku. Žurnāls «Zvaigzne» saviem vismaz 125 tūkstošiem lasītāju māca, ka upīti sauc **«Letiža»**. **Domāju, ka arī šī kļūda ir jālabo**. Varbūt nepieciešams arī valodnieku apstiprinājums LME publicētā nosaukuma pareizībai? Saldus CRBP-21 galvenais inženieris U. DĀTAVS.

Diskusijas, diskusijas...

1987.09.15 Dadzis

GOD. REDAKCIJA. Pirms kāda laika «Dadzī» bija publicēts raksts, ka kaut kur pielikts uzraksts ar **Lētīžas** upes nepareizu nosaukumu. Es toreiz tam nepiegriezu vērību – vai maz gadās redzēt nepareizus uzrakstus? Turpretim inž. Dātava raksts «Dadzī» mani izbrīnīja. Lieta tāda – esmu dzimis pirms pirmā pasaules kara Bātes kroga, kas atradās 100 metru no Bātes baznīcas un apmēram 1 1/2 kilometra no **Lētīžas** upes sākuma. Tagad abas šīs celtnes sen nojauktas, bet toreiz es tur dzīvoju līdz 14 g. vecumam un dzirdēju, ka **80-90 g. veci cilvēki šo upi sauca Lētīža**. Vispār visi veci un jauni vietējie iedzīvotāji teica – **Lētīža**. Neesmu dzirdējis, ka kāds būtu teicis – **Letiža vai Leitiža**. Pats esmu tur licis naktsākus uz forelēm un ar ķeselēm mēģinājis ķert vēžus. Diemžēl ar trūcīgiem panākumiem. Citi turienes ūdeņi bija zivīm bagātāki. Pēc tam aizgāju dzīvot uz 3 kilometrus attālo Vaiņodes centru. Arī tur visi teica – **Lētīža**. Pēc dienesta armijā es tur vairs neatgriezos. Tagad esmu pensijā. Es jau minēju, ka toreiz, kad man vēl nebija 14 gadu, 80-90 g. veci cilvēki teica – **Letiža**. Tātad, pieskaitot manu pašreizējo vecumu, iznāk, ka vietējie iedzīvotāji šo upi par **Lētīžu** sauc jau 150 gadus. K. JANSONS, Liepājā

1987.03.05 Zvaigzne

JĀNIS VĪBOTNIS. Sīrotāji pie **Letižas** upītes...

«1985. gada 18. oktobrī ap saules rieta laiku no Nīgrandes uz Saldus pusi ripoja žigulis. Tajā sēdēja trīs vīri...»

1987.06.05 Zvaigzne

BŪSIM KOPĀ ACĪGĀKI! Apskatu sagatavota ILGONIS BITE

«...Līdzko marta pirmajā žurnāla burtnīcā parādījās «Sīrotāji pie **Letižas** upītes», tūlīt bija klāt arī jūsu atbalsis. (..) Ar iebildi pret upītes nosaukumu mums atrakstījās arī dzimušais randnieks literāts K. Kandars. **Pareizi esot jābūt Lētīža. Lai gan ar praktisko izrunu un lietojumu tas nekādi nesaskan.** Un tādu gadījumu Latvijā diemžēl ir bezgala daudz...»

Vienprātības nebija arī agrāk...

1936.05.01 Izglītības Ministrijas Mēnešraksts

FR. DRAVNIEKS. Latvijas karte. P. Mantnieka kartografijas institūta izdevums. Rediģējis K. Ozoliņš. Mērogs 1:250 000.

«Nebūtu bijis par jaunu kartē iezīmēt arī **Leitižas** upi, ko mācības grāmatas bieži min (ģeoloģija).»

Sleinis I. Daži norādījumi ekskursijām... // Ekskursants, 01.04.1936:

«Sevišķi labi upju tīkla dalīšanos var novērot Lielbātas gravā – senlejā, kurā sākas Ventas pieteka **Lētīža** un **Ruņa**.»

Brastiņš E. Latvijas pilskalni: Kuršu zeme. Rīga, 1923, 62. lpp.:

«Bātes muiža "apmetusies **Lēntiņas**, Ventas pietekas pašā iztekā. Šī upe aizdambēta un tā cēlies Bātes dzirnavu ezers, kurā kā ķīlis iespiežas pilskalns.»

Ko par šo tēmu raksta valodnieki?

veņta ar sānupēm: luōsis k., dūmiķis k., dunava k., šķērvēlis k., vārdava² k., leitiža k. (jeb lētīžu upe, kuŗā ietek baltupe) nīgrandas pag., m) kuōja² k. un dzeļda² k. (ar sānupi:

Endzelīns J. (1925).
«Latvijas vietu vārdi»,
159. lpp.

Šī ei-skaņa laikam ir zināmā mērā tuvojusies ē-skaņai, jo dažos vārdos atrodam arī ē šā ei vietā: Lētīžu upe jeb Leitiža Nigrandā, Lētīži Aizputes apr. Briņķos, Lētīžnieki jeb „Leitišnieki“ Bātā, Kursēšnieki (= Kurseišu jeb Kursišu ļaudis).

Endzelīns J. (1926).
Piezīmes par «Latvijas
vietu vārdiem» //
Filologu biedrības raksti,
VI, 8. lpp.

1988.09.01 Karogs

Karulis K. LIETUVIEŠU VALODAS TŪKSTOŠ GADU VĒSTURE

Interesants ir datu sakopojums par vārdu *Lietuva* un *lietuvīs* cilmi un vēsturi. (..) tagadējā nosaukuma Lietuva pamatā ir forma **Lētuā* (ar šauru *ē*) no kāda senāka vietvārda **Leitā*. Tas laikam bijis upes nosaukums (arī tagad Lietuvā ir upe *Leita*), no kā atvasināts apvidus nosaukums. Šā senā vārda pēdas vēl redzamas latviešu valodā sastopamajā vārdā *leitis*, ko J. Endzelīns uzskata par kuršu vārdu. Z. Zinkevičs (..) nav mēģinājis saistīt formas *lat-* (*latvietis*; senākā saknes forma *let-*) un *liet-* (*lēt*, *leit*), kaut gan senākajos latīņu tekstos vārdu sakne ir vienāda: *Lethovlnl* un *Lethones* 'lietuvieši' un *Lethl* 'latvieši' (..). Ka vārda *latvieši* saknes senākajās formās *e* varēja mīties ar *ē*, rāda *letgaļu* vārda rakstījums Nestora hronikā (..). Uz *e*, *ē*, *ei* miju saknē norāda arī upes nosaukums ***Lētiža*** jeb ***Leitiža*** un ***Letižpurvs***.

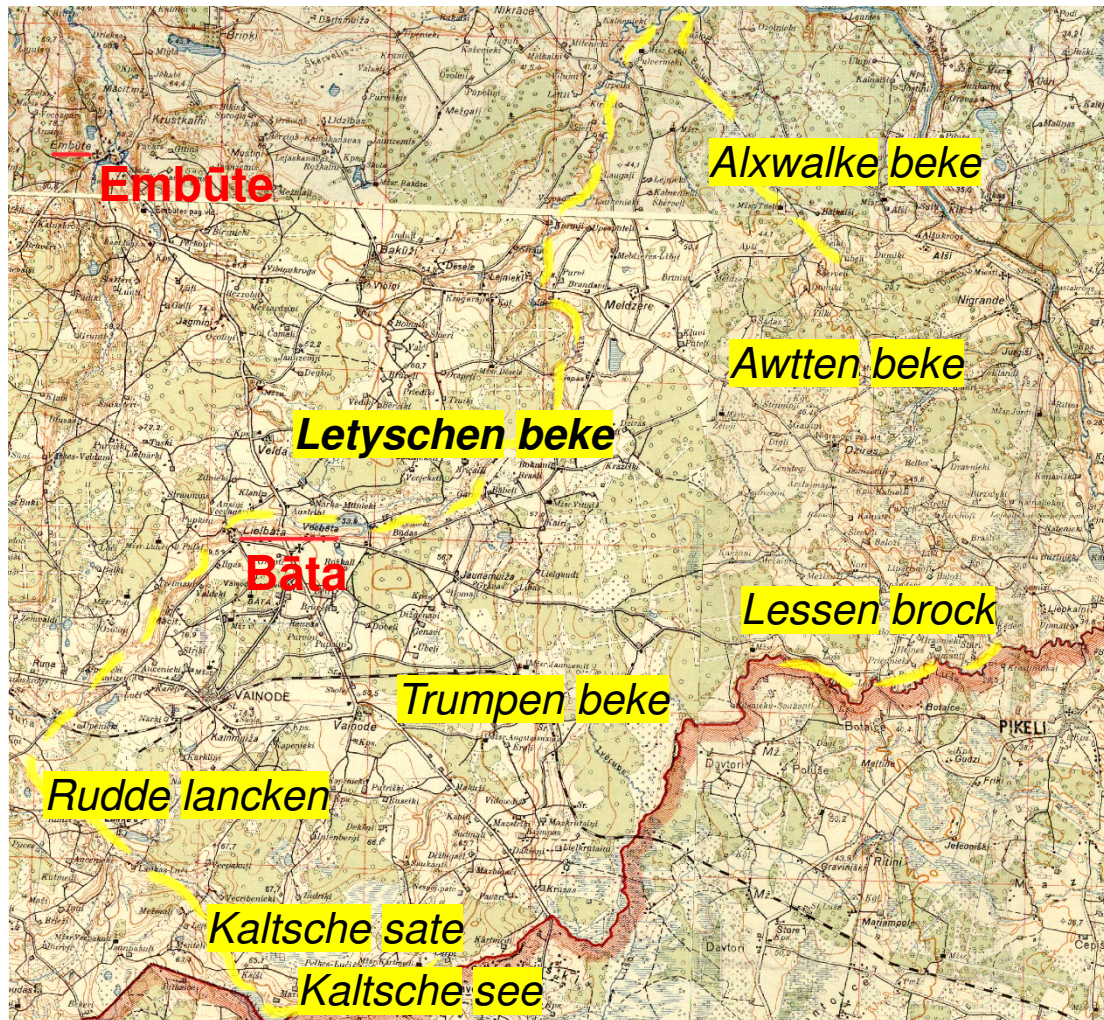
Dzintra Hirša (1994). **Lībieši un lībiešu
izcelsmes vietvārdi** // Lībieši. Rakstu
krājums. Rīga: Zinātne, 208. lpp.

Mazliet atšķirīga aina ir vērojama, aplūkojot citu etno-
nīmu fiksējumus vēstures avotos. Tā, piemēram, *latviešu*
vārds, kas vācu formā *Letten* hronikās Kurzemē minēts
jau 13. gadsimtā, vietvārdos pirmoreiz, šķiet, ir fiksēts
1450. gadā Strazdē nosaukumā *LetENDORF*, 1483. gadā —
Letysche beke, kur? resp. bez vietas norādes (tuvumā at-
rodas *Alkwalke*), kā redzam, arī vācu valodā, tāpēc lat-
viskas formas ziņā pieminēšanas vērts ir 1582.—1585. gadā
reģistrētais *Hermen Latwethe*, jau ar piedēkli *-v-* resp.
sakni *latv-*.

Senākie līdz šim zināmie *Lētīžas* pieminējumi rakstītos avotos

Kurländische Güterurkunden, <https://www.herder-institut.de/>

1483. gada Bātas zemju robežu apraksts: *Letyschen beke*

Bf. Martin von Kurland belehnt [...] Landes, genannt Bathen [...] Amboten, 1483 Juni 29. // Valsts Vēstures arhīvs, Best. 6999, Fb. 31: Brfl. Stenden, Akte 1192(?)

«Wy Martynus, van Gades unnd des pabestlyken stoles gnaden bischop der kerken tho Curlande, (..) vorlenet hebben unnd ihn kraft dusses breves vorlenen eyn stucke landes, Bathen [Bāta] genomēt, belegen ihn der borchsokynge unnd kerspell Ambothen [Embūte] ihn dusser nageschrevene marcke unnd schedynge: int erste anthoheven an der Letyschen beke [Lētīža], desulvyge beke daell to gahn beth yn de Alxwalke beke [Baltupe? Alši?], desulvyge beke up tho gande beth ihn de Awtten beke, desulvygen beke dall tho gaende yn dath Lessen brock [Losis?], entlanck dathsulvyge brock to gaende beth ihn de Trumpen beke, desulvyge beck daell tho gaende beth ihn de Kaltsche see [Kalšu ezers], van der see vorth tho gan umme de Kaltsche sate [Kalšu purvs], van der sathen vorth tho gande beth ihn de Rudde lancken [Rauži, Laņķene, Sārte], dar eyne beke is, over de beke tho gaende beth ihn de Letyschen beke [Lētīža], dar eyn brock is, dar eyne beke entsprynget...»

1490. gada

Bātas zemju

robežu apraksts:

Littysschen beke,

Littessche beke

Kurländische Güterurkunden, <https://www.herder-institut.de/>

Bf. Martin von Kurland belehnt (..) Land und Gut Bahten und mit weiterem Land bei Bahten (..) Amboten, 1490 Sept. 29 // Valsts

Vēstures arhīvs, Best. 5561, Fb. 4, Akte 140

«...by deme gedachten lande **Baten [Bāta]** im kirspele und borcksokinghe **Ambotten [Embūte]** (..) inth erste antohevende an der **Littysschen beke [Lētiža]** vort van cruczen to cruczen, beth dar de **Dobesche beke** inflot de **Dobesche beke [Zāgene? Dubeni?]** upp to gande beth (..) an den **Apschen berch** den **Apschen berch** over to gande beth an eyne furenboem, mit eyne crucze getekent vort van cruczen to cruczen beth over eyne brock, dar de **Spinge beke [Spinnis]** entspringet (..) beth an den **berch Malekalne** baven der **Losschen beke [Losis]** vort de **Lossche beke [Losis]** upp to gande beth an de **Auuethe beke** dersulvigen beken upp (..), beth dar de **Trvmpsche beke** entspringeth dorch de **Trvmpsche beke** (..) beth an de **Sargeuppe [Sārte?]** van der **Sargeuppe** dael to gande beth in de **Appussche beke [Apše]** desulvige beke dael to gande beth in de **Wyttyssche munde** de **Wyttsche beke [Vidvide]** upp to gande beth an eyne berch, genomt des **Slates berch** van dem berge recht dorch den busch van cruczen to cruczen beth an **Gedaulle brock** dorch dat brock richte to gande van cruczen to cruczen beth an den **Gedysschen** wech den wech recht over to gande beth an de **Bryxtel beke [Birztala]**, dar komet dre schinghe tohope alß **Elkeßemme [Elkuciems]**, **Assicklandt [Asīte]** und **Warßelandt [Varķe]** de **Brixtel [Birztala]** upp to gande beth an de **Auuethe beke [Augustupe?]** van der recht to gande dorch den busch van cruczen to cruczen beth in de **Golbyenne beke [Gulbene]** de beke over to gande van crucze to cruczen beth an de **Runnymunde [Ruņas ieteka]** van der **Runnymunde** upp to gande beth an de **Lancke** van der **Lancken** recht to gande beth an den steenbrock den steenbrock dael to gande beth in de **Runny [Ruņa]** van dar vort to gande beth in de **Littessche beke [Lētiža]**, dar de schinghe ersten anhof...»

Lētīža 19. gs. avotos: Lehntings B., Lehdisch, Ledisch, Letisch...

General-Karte der Russische Ostsee-Provinzen Liv-Ehst und Kurland. Rucker, C. G., Reval, 1846.

Karte von Curland und einem Theil der angrenzenden Gouvernements Livland u. Lithauen, 1880.

19. gs. kartēs
parādās
nosaukums
Lētiņa

Piezīme: 17. gs. un senākās kartēs Lētīžai nosaukums nav atzīmēts

1852. gadā izdotajā Tērbatas universitātes profesora Kārļa Ratlefa grāmatā «Skizze der orographischen und hydrographischen Verhältnisse von Liv-, Esth- und Kurland» (200. lpp. un kartē) Lētīžai ir divi nosaukumi – **Lehntings** jeb **Ledisch**:

Unbedeutender und zum Theil nur sehr klein sind die linken Zuflüsse der Windau. Unter ihnen sind die bedeutendsten von S. nach N. folgende. Zuerst die Losche oder Naude; mehr abwärts die Lehntings oder Ledisch; ferner die Abbus, von Amboten herkommend, in welche nach Neumanns Karte ein längerer Fluß aus der Gegend des Arcenuskalns sich ergießt, den Watson nicht hat; dann ein Fluß,

1899. gada laikrakstā minēta docenta Kupfera ekspedīcija Dienvidkurzemē, kurā viņš ir pētījis arī brūnogļu iegulas **Letisch-Bache** ielejā (Düna Zeitung, Nr. 226, 07.10.1899, 5. lpp.).

Lētīža 20. gs. sākuma avotos

Kurzemes guberņas karte, 1901.

1917. gada vācu kartē upei nosaukuma nav, bet netālu no Nīkrāces atzīmēta viensēta **Letisch**.

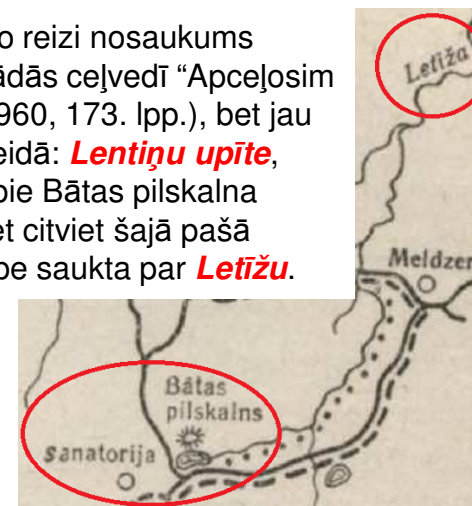

J. Siliņa karte, 1911.

Stahstitajš beids un fagrosa pa gaišu pahtagu. Sirgš fahļ rikšot straujaki. Gebranzam Bahtes upes lejā. Te istek no awoteem masa strauja upite, strautinšch. Seemā wina nemas neaisfalsst un kuhp ween. Winu fāuz par Lehtifsch jeb Lehtinu; bet lehna fchi upite nemas naw. Steigdamās un lozidamās prom us fāiwu mahniuku Wentu pa kalnu starpam, pa schaurām un plātām lejām wina top arween straujaka un straujaka, un tšchalo un urds bes gala un apstahschanās, neguhdama meera ne fāltā seemā, ne fāusā wasarā. Upites augstee krasti apanguschī un fawijuschees beeseem alkšchneem, eewam, lagsdam, sustrenu un jahnogu truhmeem un wasarās isdwesch tahlu us abām wufem „buldurjahnu“, krehjumu fahlu, gahršu un zitu fuligu, augu un fahlu smarschu.

Bachmans K. Pa dzimtenes ceļiem // Kultūras Vēstnesis, Nr.1, 1921, 31. lpp.

Šķiet, pēdējo reizi nosaukums *Lēntiņa* parādās ceļvedī “Apceļosim Kurzemi” (1960, 173. lpp.), bet jau izkropļotā veidā: **Lentiņu upīte**, turklāt tikai pie Bātas pilskalna apraksta, bet citviet šajā pašā izdevumā upe saukta par **Letižu**.

Bātas gravā – Bāta vai Lētīža?

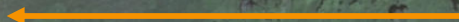
K. Bahmans, 1921: “Iebraucam *Bahtes upes* lejā. Te iztek no avotiem maza strauja upīte, strautiņš. Ziemā viņa nemaz neaizsalst un kūp vien. Viņu sauc par *Lehtischu* jeb *Lehntiņu*; bet lēna šī upīte nemaz nav”.

Lielbātas dzidravots. Foto: Juris Egle, 2013.

Lielbātas avots

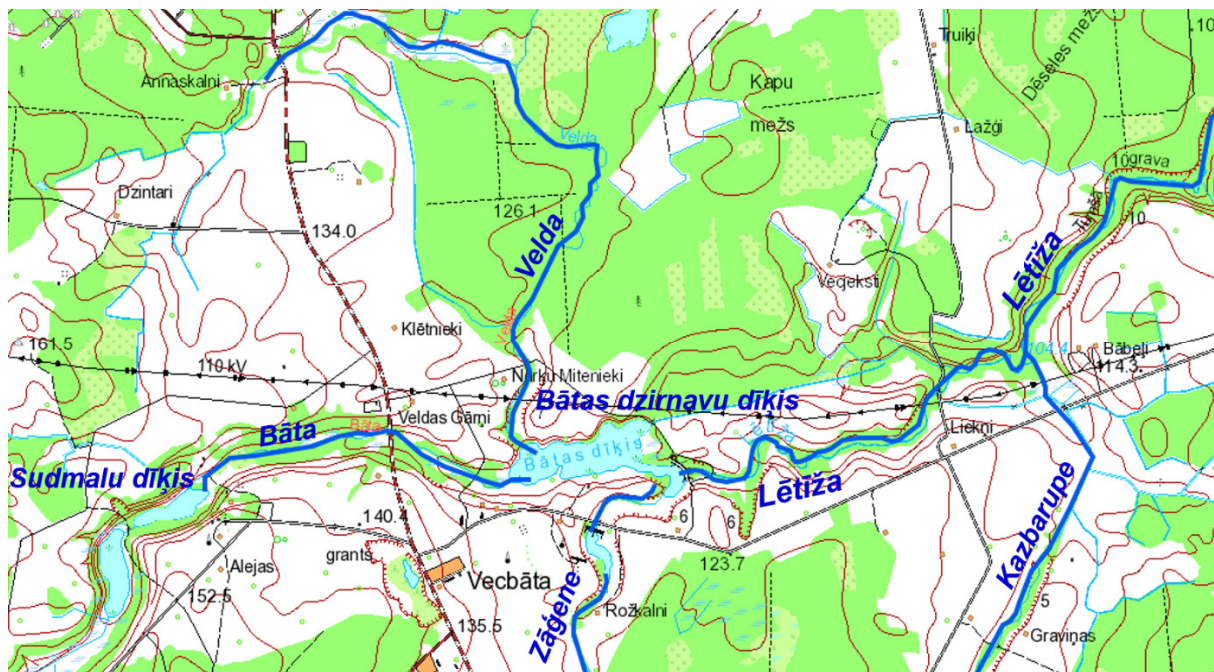
Sanatorijas dīķis

Lielbātas muiža

Lielbātas dzidravots. Foto: Juris Egle, 2013.

SECINĀJUMI

- ❖ No līdzšinējiem pētījumiem izriet, ka par **Lētīžas** sākumu būtu uzskatāma izteka no **Bātas dzirnavu dīķa**, bet par satekupēm – *Velda*, *Bāta* un *Zāģene*.

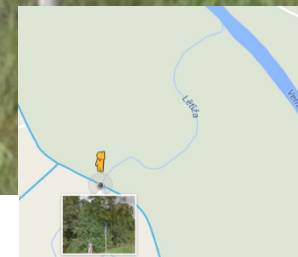
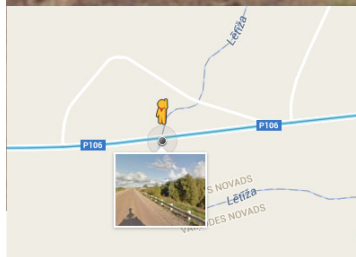

Lētīža. Foto: M. Strīķis, 2014, panoramio.com

- ❖ Lai gan literatūrā un saziņā sastopami vairāki nosaukuma varianti, kas nav uzskatāmi par kļūdainiem, tomēr populārākais un mūsdienu kartēs lietotais nosaukums **Lētīža** ir pietiekami iegājies un pamatots.

19.-20. gs. avotos sastopamais nosaukums **Lēntiņa** vairs netiek lietots, un joprojām nav skaidra tā izcelsme un izzušanas iemesli.

Bet uz ceļazīmēm joprojām...

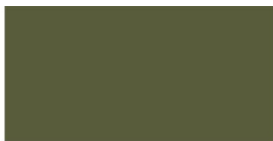
Google Maps, 2016; fotografēšanas laiks: 2011. g. septembris

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

LITERATŪRA UN AVOTI

1. Avotiņa R., 1992. *No Ēnavas līdz Paurupei: Liepājas rajona dabas objektu nosaukumi*. Rīga: LU Ģeogrāfijas nodaļa (nepublicēts).
2. Bachmans K., 1921. *Pa dzimtenes ceļiem* // Kultūras Vēstnesis, Nr. 1, 31. lpp.
3. Endzelīns J., 1925. *Latvijas vietu vārdi. II. Kurzemes un Latgales vārdi*. Rīga: [b. i.].
4. Endzelīns J., 1926. *Piezīmes par "Latvijas vietu vārdiem". Par plato e-skaņu "j" priekšā dažās vidus izloksnēs* // Filologu Biedrības raksti, VI. Rīga: [Filologu biedrības izdevums].
5. Goba. Z., 1994. *Kuldīgas rajons. Dabas objektu nosaukumu vārdnīca*. Rīga: LU Ģeogrāfijas nodaļa.
6. Grewingk K., 1857. *Der Zechstein in Litauen und Kurland*. Zeitschrift der Deutschen Geologischen Gesellschaft. Band IX. Berlin.
7. Karulis K. Lietuviešu valodas tūkstošgadu vēsture // Karogs, 01.09.1988.
8. *Kurländische Güterurkunden*. Datenbank // www.herder-institut.de, 2016.
9. LĢIA Ģeodēzijas un Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijas nepublicētie materiāli.
10. LU Latviešu Valodas institūta vietvārdu kartotēka, 1975. un 1992. gada vākums (nepublicēts).
11. Neumann C., 1833. *Karte von Kurland*. Mitau: Verlag von G.A. Reyher.
12. Plāķis J., 1936. *Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi*. I. Rīga: Latvijas Universitāte.
13. Possart F. *Das Kaiserthum Russland. II. Topographie*. Stuttgart: Literatur-Comptoir, 1841.
14. Rathlef K., 1852. *Skizze der orographischen und hydrographischen Verhältnisse von Liv-, Esth- und Kurland: ein geographischer Versuch*. Reval: Verlag von Franz Kluge.

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

Paldies par uzmanību!

Otīlija Kovaļevska

Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra

e-mail: otilija.kovalevska@lgia.gov.lv

